

JUNIOR SECONDARY CERTIFICATE

KHOEKHOEGOWAB FIRST LANGUAGE

1103/4

PAPER 4 Literature

2 hours

Marks 60

2019

Additional Materials: Answer Book

INSTRUCTIONS AND INFORMATION TO CANDIDATES

- Write your answers in the Answer Book provided.
- Write your Candidate Number and Name in the spaces on the Answer Book.
- Write in dark blue or black pen.
- Do not use correction fluid.
- Answer **three** questions, **one** from Section 1 **Poetry**, **one** from Section 2 **Drama** and **one** from Section 3 **Prose**.
- Pay attention to spelling, punctuation and sentence structure.
- The number of marks is given in brackets [] at the end of each question or part question.

!ÂIXOA-AON Î HÂ DAO!GAUDI TSÎ #ANS

- Sa !ereamde !guri hâse māsa !Eream#khanib ai xoa re.
- Sa !lKhāllkhāsenaoi !Gōas tsî !Ons tsîna mā sîseni mā#gāhe rab hoab ai xoamāi re.
- #Hoa tamas ka io #nū xoalammi !kha xoa re.
- Tā dī-unu-ūxū-e sîsenū re.
- **!Nona** dīde !eream re, **!guisa 1ro** !Âb !Gailgaru#ans diba xu, **!guisa 2lī** !Âb !Huru!ās diba xu, tsî **!guisa 3lī** !Âb **#Hauxoas** diba xu.
- #Âisa xoasaon, xoamū#gais tsî #âibasengu !amllare!gaub ai #nūi re.
- !Gōab ge lams mā dīs dis tamas ka io dīs di !âb khao!gā !lkhāmka [] !nâ a māsa.

This document consists of **8** printed pages.

Republic of Namibia

MINISTRY OF EDUCATION, ARTS AND CULTURE

‡GURO!ÂB: IGAIPETSANAN

Nē !âba xū lgui dîs lguisa llhûi re î llîsa !iream.

1 !Naka ra sao lgaipetsanasa khomai re î llîs !naka ra sao dîde !iream.

Namib Gaos

Kurigu !oedes ûi hâ
‡Gui lgôanas kaikai hâ
Namib di îxabese
Welwitschaise

‡Gui lkhurugas ge dan
!Gomma tsâsa huka a ‡an
Tâtsês ta llgâi-i xa llô
Kai!khâse.

Namib di gaohaise
!Hûbaib di kaikhoese
Mâpas sasa llgam-e ra hō?
Welwitschaise.

Namib ge llgamo
lGowab ge lauo
Mâtis sasa llnâi ûi hâ?
Kai!khâse.

Namib tsantosa xus llgam-e ra hara
Nês lkha ‡gaega karakara
llNâxas hiode ra ûi!kharu
Welwitschaise.

(J. Goeieman)

- (a) 'Kurigu !oedes ûi hâ' ti hâ mîsa ra lgom!gom!gao mîsa luniga xoalgorasa xū ū‡ui re. [1]
- (b) Kai!khâs nē ra !khōlkhâhes, ‡hûnuma lonsa mâti hâ? [1]
- (c) Tare-i xas nē haisa !hûbaib di kaikhoes ase ra llnaellgauhe? [2]
- (d) Khoekhoes ge nē lgaipetsanas !nâ sîsenûhe hâ. **lGamra** xoamâi re. [4]
- (e) Mâtis nē haisa llgam-e ra hō ûi!kharus !aroma? [2]
- (f) Welwitschias hâ !nâ lkhariba mâti a domdore llkhâ? [2]
- (g) Namib di ‡oab tsî lnanub mâsiga xoa!gâ!gäre. [4]
- (h) Sao ra mîra !aroma mâ!oamîra lgaipetsanasa xū xoamâi re.
- (i) !Oes [1]
- (ii) !xabes [1]
- (i) Xoa‡ams lgaipesanas disa xoa!gâ!gäre. [2]

[20]

TAMAS KA IO

- 2 !Naka ra sao Igaipetsanasa †orisase khomai re î llîs !naka ra sao dîde llkhâ i as kōse sa mîdi !nâ !ream.

Mâ ta hâ

llGû-on, llgûxan, hoan nêtsē ra dâ
 †Guisen mû-aona nēpa hâ lhao hâ
 Tî on xa nē †nubis !nâ †nûhe hâ

†Amkhoen ôan ai lgui kōhe hâ
 llîn lguin a gâ-ai llkhâ khami tsâ
 IGâkhoelgōase ta llîn llaegu hâ hâ

!Oa†uidi !gubidi î khami ra †hûi†uihe
 !Ondi lguilguibese ra khomai, †gai†uihe
 !Oons ra lōs tsî ti xa go †gōse sî mâhe

Kharalhao mādî hoade tsî go sî †nûhe
 †Gomhe tamab on xa !amma !khâhe
 Mâ ta hâ nêtsē, llîn lguin goro koahe.

(A. J. llHoeseb)

- (a) Nē Igaipetsanasa tare-i xa ra !gû? [2]
 (b) 'Mâ tsâsigas nē Igaipetsanasa khoets !nâ ra omkhâi. [4]
 (c) Nēpa ra llnaellgauhe mû-aona tarina? [3]
 (d) Mâti i oi i ûib !nâ xû-e ūhâ khoen lguina ra lgawi!gōahe? Sa †ansa sîsenū tsî
 gui!â re. [4]
 (e) Nēpas ge †khoamîsa a sîsenūsa llîsa xoamâi re †âibasens hoas lkha. [4]
 (f) Nē Igaipetsanas haisiamsa a tare? [2]
 (g) !Gâi a !khaisa skollgōana !oa†uis †hawega māsā? Sa !reamsa sa hō!ās lkha
 !ream re. [1]

[20]

IGAMIÍ !ÂB: IHURU!ÂN

Nē !âba xu Igui dîs Iguisa llhûi re î llîsa !eream.

- 3 Sao ra !âs ge Khaoshe tamab ti hâ ðkhanisa xu a !khõ÷uisa, **Tsâtago Davidsi** xas xoasase. Nē !âsa khomai î llîs ðnamipe ra !gû dîde !eream re.

ðGuro IHuru!âlgoras

Māgus: (*Âi rases ge ra !hoa*) Toage, tita hâbats kha hâ ðgao tama hâ? Tsâse ta kom go llara tsio ...

Toageb: Ai-e, lûs Iguisa hî.

Māgus: Tare-e ta ra lû? ðHanu llapab ai ta go llgâi?

Toageb: Sa-e huka a ta'e? Xû-e mû hâ Igui. Xû-e llnâu hâ Igui. IÛs Iguisa hî.

Mîos: Saro kha !khõ!aogu hâse Igui hâ?

Toageb: Māgus ga !hoab !aroma matarehe hâ, o ga lnai kaise !khû hâ.

Māgus: Tsîts ga lkhowe hâs ge a !khai.

Toageb: Tis ðâi hâ? Sa tawa ikhowes !âs lnâ ta ga llõ hâ

Māgus: Hoaragaset's sausalkhâ !khaisa ta ge ra mû, xawe ta nî ðan÷ui ti Māguta.

Toageb: Îs Iguisa hî. Aibe ta ra î, Mîo.

Mîos: Gangans ao. llArim llkhawa nî mûgu.

Māgus: Mati ra mî Toageba ti lhõ?

Mîos: O tareb nî mîsa? Māgu ... sim ge skolsîsenna goro dî.

Māgus: Mîro, ti lhõsase ... lû ta ase ta ge toxopa ... mî ta kha nî ... Toageba toxopa !ûisen re. llÎb ge nē Xûs tarekhoesa lhuru-ûxûs ase Igui ra Û.

- (a) Tarena tsoatsoas Ikha nē Ihuru!âs !nâ ra !gāsa kaihe? [4]
- (b) Māgusa mâ †â†hansendes ge ūhâ i? [2]
- (c) Toageba, Mīosa skolsīsenni Igui i Ikha gere hui tamas ka io Inî †â†basen eb ge ūhâ i? [2]
- (d) Nē †guro!âs !nâb ge Toageba lhōsab xa gere !hoa ūhe taren †ama ge ĩsa. Iĭba dī-unusen ĩb ge? [4]
- (e) Māgusa ama !gâi lhōsas ge ĩ? Harase nēs †ama xoa re. [2]
- (f) Mīos ge 'saro !khō!aogu hāse Igui hâ?' ti ra mī. Nēs Ikhas ge tare-e gere †â†basen? [2]
- (g) Nē Ihuru!âlgoras ge lam o Mīos tsĭ Toageb hara ūiba mâti ge Ikharā? [4]
- [20]**

TAMAS KA IO

- 4 Sao ra !âs ge **Khaohe tamab** ti hâ #khanisa xu a !khō#uisa **Tsâtago Davidsi** xas xoahe hâse. Nē !âsa khomai î llîs #namipe ra !gû dîdi !ream re.

4llî llHuru!âlgoras

Mîos: Ti Mama,lū ta ge a xawe ta ge xū-i xa ra llнораhe. Kaise ta ge ti horesa #khamkhoena xa ta ra #âi, o ra #âi#hansen.

Mîos: Nē #khamkhkoen ge kaise loro #hōa#gare hâ

Mûsis: O hîkōse ra #hōa#gare hâ tsi#hōa#gare hân !nâ !hoa#amhe ka llgauhe xūn komo, on kha llnāpa xu a llkhāllkhāsen lloa? !Naim ge noxopa nē !khais x age llgam hâ i. Sa daob !nâ ta ge mâ #gao tama hâ, xawe ta ge mû!goaxa ta ra mîdi hîa sasa tsûtsû llkhāde ra llkhaeba si #gaoba si tama hâ, ti ôaro.

Mîos: Mama hoada ge llnā xūna tsēs hoasa ra llnâu, xawe i ga ûitsama khoe-e hâ, llîn ai!â. Hâ mâ tsî mîba ni,o nî tsâse #gom khoen komo.

Mûsis: Os kha !ao tama hâ. Sas tsâse !nai llnâu hâse i kom khoen !nâsa nē llōsa ūhâsa a taotaoxa. llKā #nao#naosens llkās khami lgui a llauptaxa t sa HIVs di māsiba #an#ansa. Nēs ūhâ lhōsan tsî khoen ge nî #gō xu si. #Ans ase da ge khoeda a lū matis nē llōsa ra #hîguhe lgausa. !Gâi tama !khais ge, ti ôaro, mûsa matin nē khoena sats goro â!nâ xapasa xu ā #gao tama hâ lgausa. Ti ôaro kaise nî !uke-aiba si ūib ge nēs ra sao #gaoba. !Gom nî sî tanis ge. Tani llkhās nî?

Mîos: Ama lū ta a ti Mamase, xawe ta ge kaise goro nē go !kharu llaeba nē !khaisa #âi!gâ.

- (a) Mâti t on #khamkhoena loro #ansa HIV tsî Aids di llkhōllkhōsasib xa ūhâ? [4]
- (b) Tare-i !aromas ge nē llgûsa gere !ao ôasas ge nē llōsas ūhâ !khaisa gere #an#an #gao o? [5]
- (c) HIVsa ūhâ khoe-i nî !uisens ge a #hâ#hâsa, gaxuse ūis !aroma. Mâtin nēsa hōbē llkhā? [4]
- (d) HIV tsî Aids llkhāllkhāde mâ lgaugu ga sîsenūhe o khoen tawa nî sî, #ansa lgailgai!nâs !aroma? [2]
- (e) Nē lhuru!âsa lams ai mâtis ge danalhuru-aos Mîosa oresa ge hō? [5]

[20]

!NONA!Í!ÂB: ‡HAUXOAN

Nē !âba xu **lgui d̄fs** lguisa llhûi re î ll̄isa !eream.

- 5** Nē !naka ra sao khomai!âis ge **!Khowe-aob** ‡khanisa xū a !khō‡uisa. ‡Ōrisase khomai î ll̄is !naka ra sao d̄ide !eream re.

llŌkhoroloabas tawa

“As ga koma lguisa ll̄nā” tita ra ‡nôa ‡âi, h̄ia go lamse !hūbai ll̄nā. “Hu! Ti m̄i ts̄i di go lhawilhawigu ra khami î m̄udi lkha a kōgu; o ta !hūlkhaom” ti a m̄i. Os ge lguisa” Ae, ū llōb‡û-i ts̄ina ra !hūllkhamhe? tim̄i go ao!nā te.

Nē lgamsa lganperera ra llgaese ta ge khomai-aodi llga go lininai. !Nonab ge ti ll̄naedomma. H̄âxurisen ta h̄â, ts̄ib gen au!nāsa lū h̄â. ll̄Nae-ao ge î ta ge. Xawen ge hoana ra !gû-î sa m̄adi lkhat̄s n̄i lhurus kara o. “Âs, lhōgub, ‡ai‡naus, laib, !kham̄s h̄ân ge daoba xū ge ū‡ui te. Ae, kai re ts̄ua‡gaotse ...” nē ‡âidi ge ll̄naeba xū ra ‡gaebē te. Tita kara h̄ōsen, o ta ge soros lguis ase khoen ll̄aegu ‡nôa.

“Tare-e go ll̄nâi loabas llga ôa? Tita ra d̄isen. !Oabas komo lgores ti ra ‡âibasen, Elob lkha sati !gomsiga lgorabagus ti ra ‡nûi!khuniheo, llō go khoe-e lgoresbas ti ra ‡âibasen o, o nēn hoana ta d̄i tama io, tare-e ta go nē ts̄âballhaos llga ôa.

Nē ra !nâba ‡gō ts̄i !khaenaba llhûi khoen lkha ta a lgui! O ll̄in di ‡âibasensa a tare?

- (a) Tare-e a !hūllkham? [2]
- (b) Taren xab ge daoba xu a ū‡uihe tib Xoxoba ra m̄i? !Nona xūna xoam̄ai re. [3]
- (c) M̄a ‡haniban nē khoen h̄ia !khaenab !nâ ra m̄am̄ana ūh̄â? [4]
- (d) M̄ati kha ra ll̄ib ts̄i nē llō‡oa h̄â taras h̄ara di ūilgauga ra lgau? [4]
- (e) Xoxob m̄u‡gāba !oan ge !ḡaise ūi h̄â khoena !nâba ‡gō ts̄i !khaenaba gere llhûi. Sa(t)sa m̄a lgaub ai ll̄ōn tawa(t)s ra s̄i o, nēna ra m̄u!hara? Harase llgam re. [5]
- (f) Tare-i xab ge Xoxoba gere lhawits̄âsen nē llōkhoroloabas tawab ge ‡noa i ‡nûs xa? [2]

[20]**TAMAS KA IO**

- 6 Nē !naka ra sao khomai!âis ge **IKhowe-aob** #khanisa xū a !khō#uisa. #Ōrisase khomai î !îs !naka ra sao dîde !eream re.

Hoteli di daos tawa ...

Nē !âsa khomai î dîde !eream re.

!Arulî ta !hūb di !haib tsî !ā#uisab di #hoab tsîkha ra !hao !khaiba ra kō. Buxuxa kurus ge !Khūb disa. !Hūbaiblunisa mapas #nōa? Khoets xa !nōhe !loa, kōseb ge khoeta di turab tsî #âu-o!nâsiba a kai. Matikō tsēdi ge !nāde kurib !nâ. Hoa tsē tamadi ge !ō!om ta ra !larude. !Nî tsēdi hâ kai marina ta ra !khō!oade. !Nās !kha #khîta a khami du ra tsâ? Hî-î, ti khoedo, tâtsē... tâtsē...

Khoesi turab tsî xū!gunuxasib a !khaehe !loa. Ūhân ta ai!gâb !lga !gui ūhâ #gao, o ūhâ tamana matin nî dî? !Gâsana tare-i !kha #khî !khâ? !Khowe-aona hamo nî !khowe#âu, Nē dîdi ge ti !nâb !nâ ra !gui kai te.

- (a) Sao ra #khoamîdi di #âibasende xoamâi re.
- (i) Marib ai ra #khawi. [2]
- (ii) !Owellgarutse, #gowerub !lga !gû, îts gâ-ai. [2]
- (b) Tare-e a xū!gunuxasi? Xū!gunuxasiba khoesi ūillareb !nâ #hanu-e? Sa #hunuma mîdi !nâ !eream re. [5]
- (c) Xū!gunuxasib a #khawan hoan di !nomma !khaisa !khō!gâts ra tamas kai o mâ!oats ra tsî mâti-io? [5]
- (d) Mâtib !gâsa !asarub tsî Xoxob hâkha di ūikha ra !gau tsî !kharaga tib Xoxoba ra mî? [6]
- [20]**